

центрів", що було запропоновано спільно Україною та ЄС як важливий елемент реалізації Державної програми розвитку туризму в Україні на період 2002–2010 рр. Досвід Німеччини є важливим для здійснення проекту, оскільки ця країна має розвинений внутрішній туристичний ринок. Більше того, Німеччина сьогодні є одним із головних стратегічних зовнішніх ринків для української туріндустрії і залишиться пріоритетним ринком у майбутньому. Професійна розробка інформаційної стратегії, що базується на досвіді провідних німецьких експертів, буде відігравати важливу роль для ефективної роботи не лише на німецькому ринку, але й на ринках інших країн ЄС.

Загальною метою реалізації цього проекту є створення ефективної та дійової системи розповсюдження інформаційно-рекламних матеріалів через забезпечення функціонування мережі центрів туристичної інформації в регіонах України. Головною метою спільної роботи, здійсненої німецькими експертами туристичної сфери та їх українськими колегами, стала розробка та презентація методології створення та діяльності таких центрів. Інше важливе завдання проекту полягало у визначенні базових засад для сталого розвитку системи в цілому, зокрема формування партнерських відносин державних та приватних структур.

З метою створення спільного простору європейського туризму, впровадження інноваційної моделі розвитку України як туристичної держави, з огляду на значний туристичний потенціал України передбачається реалізація наступних питань щодо співпраці України з державами-членами ЄС у галузі туризму:

- ✓ відповідно до Державної програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004–2007 рр., проведення системної роботи щодо адаптації туристичного законодавства України до відповідних директив і стандартів ЄС;

- ✓ лібералізація прикордонних і митних формальностей для туристів, які здійснюють подорожі між Україною та державами-членами ЄС, що є для України генеруючими туристичними ринками;

- ✓ сприяння з боку відповідних структур ЄС та держав-членів ЄС Держтурадміністрації у вирішенні питань приведення якості туристичних послуг до міжнародних

стандартів, гармонізації системи стандартизації та сертифікації підприємств туристичної та курортної сфери, що надають послуги розміщення та харчування в Україні, з нормами ЄС;

- ✓ надання фінансової та технічної допомоги з боку ЄС, зокрема, в рамках Індикативної програми TACIS – Україна;

- ✓ сприяння з боку ЄС у створенні системи підготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів України через проходження відповідного навчання і стажування у спеціалізованих навчальних закладах держав-членів ЄС.

Висновки. Таким чином, створення нового іміджу українського турпродукту, конкурентоспроможного в нашій державі та за кордоном, комплексний підхід до розвитку туризму та курортів на регіональному рівні, підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в туристичній сфері зумовили зростання кількості туристів та обсягів наданих їм послуг. Отримання реальних економічних ефектів від туризму та посилення євроінтеграційних процесів в Україні можливе за умов лібералізації на взаємній основі формальностей, пов'язаних з подорожами українських туристів до зарубіжних туристичних країн, насамперед процедури видачі в'їзних туристичних віз до країн традиційного туризму зони ЄС. Демократичний вибір і послідовність у проведенні реформ, активний розвиток дво- та багатостороннього співробітництва як з усіма європейськими державами, так і з провідними інституційними структурами та економічними об'єднаннями робить Україну відкритою для міжнародного туристичного співробітництва.

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К., 2001. 2. Копійка В.В., Шинкоренко Т.І. Європейський Союз: заснування, етапи становлення. – К., 2001. 3. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). – К., 2002. 4. Туризм в Україні: Статистичний бюлетень. – К., 2004. 5. Стафійчук В.І. Рекреація. – К., 2006. 6. Толчів О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика. – Одеса, 2005. 7. Tourism Highlights Edition 2005. Facts and Figures section. 8. www.delukr.ccc.eu.int/sitepage194/page962. 9. www.tourism.gov.ua/pages.asp?ldType=2&sag. 10. www.tourism-karpathian.com.ua/ua/rada/about.php.

Надійшла до редколегії 16.05.06

УДК 911.3:32

В. Шишацький, канд. геогр. наук

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ 2006: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

Висвітлено територіальні особливості перебігу парламентських виборів в Україні у 2006 р. Проведено порівняння з результатами попередніх виборів. Проаналізовано причини, які впливають на територіальну диференціацію електоральних уподобань населення України.

Territorial features of course of parliamentary elections in Ukraine in 2006 are analyzed. Comparison with results of the previous elections is carried out. The reasons which influence territorial differentiation of electoral preferences of the population of Ukraine are analyzed.

Постановка проблеми. Починаючи від перших парламентських і президентських виборів в Україні простежується доволі значна територіальна неоднорідність електоральних уподобань населення. У міру становлення української держави ця проблема, на жаль, лише посилюється, досягнувши свого апогею на президентських виборах 2004 р. Під час проведення парламентських виборів 2006 р. ситуація щодо електорально-географічної поляризації регіонів України залишилась майже на рівні 2004 р. Дана проблема, як показує реальна практика суспільно-політичного життя в Україні, реально загрожує територіальним сепаратизмом регіонів країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблематики. На жаль, нам не відомі публікації гео-

графічного змісту, в яких би висвітлювались в тій чи іншій формі електоральні події 2006 р. Що стосується більш ранніх публікацій з електоральної географії України, то тут слід виділити, крім авторських, також наукові доробки О. Шаблія, М. Дністрянського, С. Васильченка та ще декількох авторів. Слід також зауважити, що за винятком публікацій С. Васильченка, решта матеріалів припадають переважно ще на 90-ті роки минулого століття.

Виділення невивчених сторін проблематики. Зважаючи на вкрай незадовільну кількість публікацій з електоральної географії України, можна вважати будь-яку проблематику електорально-географічного характеру недостатньо вивченою й описаною.

Мета і завдання статті. Головною метою статті є первинний електорально-географічний аналіз парламентських виборів 2006 р. З метою розкриття мети ставимо такі завдання: 1) оцінити загальноукраїнські результати виборів і порівняти їх із попередніми; 2) проаналізувати регіональні відмінності в електоральних уподобаннях населення; 3) зіставити і порівняти регіональні відмінності у 2006 р. та попередніх роках, проаналізувати їх динаміку; 4) визначити електоральні ніші політичних партій (ідеологій); 5) окреслити коло проблем, які виникають через надмірну територіальну поляризованість електоральних уподобань населення.

Основний виклад матеріалу. Парламентські вибори 2006 р. є непересічними відразу з декількох боків: по-перше, це перші парламентські вибори в Україні, що проводились за пропорційною системою; по-друге, ці вибори проводились у нових суспільно-політичних умовах, які сформувались після "помаранчевої революції" і декларувались чинною владою як перші "чисті" вибори; по-третє, виборча кампанія проходила в розпал політичної кризи, коли пересварилися між собою учораšní переможці – представники коаліції В. Ющенка "Сила народу".

Проаналізуємо базові показники цих виборів.

Кількість виборців в Україні, за офіційними даними ЦВК, уперше скоротилась і порівняно з 2004 р. стала меншою на 500 тис. (до цього, попри постійне значне скорочення населення, кількість виборців залишалась практично незмінною). При цьому в Західному регіоні (демографічно найбільш благополучному)

кількість виборців виросла на 100 тис., у Центральному – скоротилась на 130 тис., у Східно-Південному – скоротилась майже на 0,5 млн.

Явка виборців була дещо нижчою від середньостатистичної (67 % при середній за період 1991–2006 рр. близько 70 %) і значно меншою, ніж протягом усіх турів президентських виборів 2004 р. (74, 81 і 77 % відповідно). Низька явка свідчить про певну втому населення від активних політичних подій і розчарування в багатьох політичних силах і політиках. Скорочення явки по всіх регіонах є пропорційним і становить 9–10 % проти рівня III туру президентських виборів 2004 р.

Результати виборів по партіях. Прохідним бар'єром для партій і виборчих блоків у 2006 р. були 3 %. Для подолання бар'єру при зазначеній явці партіям необхідно було набрати близько 750 тис. голосів виборців, що вдалося лише п'яти із сорока п'яти учасників перегонів. На ці п'ять партій припало сукупно майже 78 % голосів усіх виборців, що свідчить про зростання політичної грамотності і про усвідомлений вибір електорату (у 1998 р. цей показник становив 67 %, у 2002 р. – 75 %). На наступні п'ять партій, які здобули від 1,5 до 3 % голосів виборців, припало ще понад 10 % усієї сукупності голосів. Таким чином, за перші 10 за результатами партій було віддано понад 88 % усіх голосів виборців, а за решту 35 партій (відкинувши голоси, визнані недейсними та подані проти всіх) – всього 8 %. Більш детально деякі результати парламентських виборів 2006 р. наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Зведені результати парламентських виборів в Україні 2006 р. по державі в цілому та по окремих регіонах¹

Партія ² / регіон	Захід		Центр		Схід і Південь		Україна	
	виборців	%	виборців	%	виборців	%	виборців	%
Явка	5 204 336	71,5 %	8 280 720	67,9 %	11 517 932	65,0 %	25 002 988	67,3 %
Партія регіонів	314 400	6,0 %	1 093 407	13,2 %	6 733 720	58,5 %	8 141 527	32,1 %
БЮТ	1 698 165	32,6 %	2 908 846	35,1 %	1 040 020	9,0 %	5 647 031	22,3 %
"Наша Україна"	1 726 432	33,2 %	1 255 317	15,2 %	543 754	4,7 %	3 525 503	14,0 %
СПУ	183 638	3,5 %	873 669	10,6 %	386 172	3,4 %	1 443 479	5,7 %
КПУ	59 035	1,1 %	344 896	4,2 %	525 385	4,6 %	929 316	3,7 %
БНВ	23 678	0,5 %	110 821	1,3 %	608 504	5,3 %	743 003	2,9 %
НБЛ	110 054	2,1 %	288 852	3,5 %	220 499	1,9 %	619 405	2,4 %
УНБ-КП	278 184	5,3 %	155 863	1,9 %	41 578	0,4 %	475 625	1,9 %
Віче	55 053	1,1 %	156 253	1,9 %	230 371	2,0 %	441 677	1,7 %
"Пора-ПРП"	175 534	3,4 %	131 528	1,6 %	64 925	0,6 %	371 987	1,5 %
перші 5 партій	3 981 670	76,5 %	6 476 135	78,2 %	9 229 051	80,1 %	19 686 856	77,7 %
перші 10 партій	4 624 173	88,9 %	7 319 452	88,4 %	10 394 928	90,2 %	22 338 553	88,2 %

¹ В таблиці не враховані результати голосування по закордонному округу.

² БНВ – блок Наталії Вітренко; НБЛ – народний блок Литвина; УНБ-КП – український народний блок Костенка – Плюща

З даної таблиці добре видно, що результати практично всіх політичних партій/блоків дуже істотно відрізняються по макрорегіонах України (лише результати НБЛ та Віче можна вважати порівняно рівномірними, проте недостатніми для проходження до парламенту). Розглянемо ці результати більш детально по окремих партіях/блоках та ідеологічних (електоральних) нішах. При цьому враховуємо, що за кількістю активних виборців (явка) питома вага електоральних макрорегіонів України розподілялась у 2006 р. так: Захід – 20,8 %, Центр – 33,1 %, Схід і Південь – 46,1 %.

Партія регіонів. З понад 8,1 млн своїх голосів більш як 6,7 млн (або 82,7 %) партія збрала в 10 регіонах Сходу і Півдня, у 10 регіонах Центральної України партія збрала 13,4 % голосів своїх виборців, а в семи регіонах Заходу – всього 3,9 %. Коливання результату партії по областях склало від 2 % в Івано-Франківській області до майже 75 % в Луганській (37 разів).

Блок Юлії Тимошенко. Майже однаково інтенсивно за блок голосували в Центрі і на Заході, але через бі-

льшу кількість виборців внесок Центрального макрорегіону істотніший (51,5 % всіх голосів), ніж Західного (30,0 %); на Схід і Південь припадає 18,5 % голосів виборців БЮТ. Розрив між найнижчим (2,5 % – Донецька) і найвищим (44,7 % – Київська) результатом – 18 разів.

Блок "Наша Україна". Найбільш активно за блок голосували на Заході, де на сім невеликих областей припало 49,0 % усіх голосів, більш ніж удвічі нижчими були електоральні симпатії в центрально-українських областях (35,6 % усіх голосів виборців) і зовсім невисокими були здобутки блоку на Сході і Півдні (всього 15,4 % від голосів виборців блоку). Найнижчий результат по областях (1,4 % – Донецька) відрізняється від найвищого (46,0 % – Івано-Франківська) у 33 рази.

Соціалістична партія України. Традиційно найвищими симпатіями до соціалістів відрізняється Центр України, де партія здобула 60,5 % усіх своїх голосів; рівень електоральних симпатій на Сході і Півдні та на Заході був втричі нижчим, ніж у Центрі, на ці макрорегіони припало, відповідно, 26,8 % і 12,7 % голосів, відданих за

партію. Різниця між найнижчим (0,8 % – Севастополь) і найвищим (14,8 % – Вінницька) результатом – 18,5 разів.

Комуністична партія України. Партія протягом останньої президентської кампанії катастрофічно втратила свої популярність, особливо у свої "корінні" регіонах – промислових областях Сходу і Півдня, звідки була витіснена партією Регіонів. Найвищою популярністю комуністів залишилась у центральньо-східних та південно-східних областях. За рахунок цього середній результат у Східно-Південному і Центральному макрорегіонах майже однаковий, а в Західному – у чотири рази нижчий; на ці макрорегіони припадає, відповідно, 56,5 %, 37,1 % та 6,4 % голосів партії. Різниця між найнижчим (0,5 % – Тернопільська) та найвищим (6,8 % – Херсонська) результатом по областях становить майже 14 разів.

Інші партії, які не подолали 3 % бар'єр. Серед партій, які не пройшли до парламенту, але набрали достатньо велику кількість голосів виборців, щоб можна було оцінити територіальну диференціацію їх результату, можна виділити партії і блоки, які посіли місце від 6-го до 10-го.

Блок Наталії Вітренко здобував голоси виборців майже виключно на Сході і Півдні, на цей макрорегіон припадає 82,0 % голосів усіх виборців блоку, водночас у Центральному макрорегіоні їх 14,8 %, а в Західному – 3,2 %. Різниця між найнижчим і найвищим результатом по областях становить 50 разів.

Народний блок Литвина характеризується порівняно рівномірним територіальним розподілом результату з деякою перевагою Центрального макрорегіону. Так, на Центр припало 46,7 % голосів виборців блоку, на Східно-Південний – 35,5 %, на Західний – 17,8 %. Різниця між найнижчим і найвищим результатом по областях – 18 разів.

Український народний блок Костенка – Плюща характеризується порівняно високими результатами лише на Заході, де було зібрано 58,5 % голосів виборців блоку, водночас 32,8 % своїх голосів блок набрав у Центрі і лише 8,7 % – на Сході і Півдні. Різниця між найнижчим і найвищим результатом по областях – 52 рази.

Партія Віче найбільш рівномірно отримувала голоси виборців по території України; так, на Захід припадає 12,5 % голосів, на Центр – 35,4 %, на Схід і Південь – 52,1 %. Різниця між найнижчим і найвищим результатом по областях становить менше 4,5 разів, що є найкращим показником серед усіх проаналізованих політичних партій.

Блок "Пора-ПРП", як і блоки НУ та УНБ-КП, був найбільш популярним на Заході, де зібрав 47,1 % голосів своїх виборців, на Центр припало 35,3 %, а на Схід і Південь – 17,6 %. Різниця між найнижчим і найвищим результатом по областях становить 25 разів.

Таким чином, серед 10 проаналізованих партій і блоків, за які проголосувало майже 90 % активних виборців України, лише одна (Віче) характеризується невисоким рівнем територіальної диференціації електоральних симпатій населення. Для таких партій і блоків, як БЮТ, СПУ, КПУ і НБЛ рівень територіальної диференціації є високим 14–18 разів, для ПР, НУ та "Пори-ПРП" є дуже високим 25–37 разів, а для БНВ та УНБ-КП – надзвичайно високим 50 разів.

Основною лінією "вододілу", яка поділяє українські політичні сили на "західні" і "східні", є ряд принципових ідеологічних питань, на які, на жаль, так і не знайдено чіткої і прийнятної відповіді в українському суспільстві і, особливо, українському істеблішменті – мова, напрям і глибина міждержавної інтеграції, співробітництво і членство у військових організаціях тощо. Добре видно, що серед партій, які мають найвищі показники територіальної диференціації, представлені найбільш ідеологічні (мають чітку і безкомпромісну позицію та сміливо її де-

кларують), а серед тих, що мають порівняно нижчі показники територіальної диференціації, представлені більш прагматичні (мають більш компромісну позицію, не надто її афішують або не мають чіткої позиції взагалі).

Відповідно до результатів голосування по основних макрорегіонах України можна зробити висновок, що ті партії і блоки, які декларують підвищення статусу російської мови та інтеграцію на пострадянському просторі, є найбільш популярними на Сході і Півдні; ті ж партії, які наполягають на статусі української як єдиної державної, на інтеграції до європейських політичних та військових структур, є найбільш популярними на Заході. Центральна Україна має більш помірковану позицію, тяжіючи, однак, більшою мірою до Заходу; також у центральньо-українському регіоні більш популярні партії та блоки з поміркованою і прагматичною позицією, які не особливо "зациклюються" на найбільш суперечливих положеннях.

У найбільш генералізованому вигляді 10 політичних партій і блоків, які набрали найбільше голосів на парламентських виборах 2006 р., можна поділити на три основні групи: просхідні (проросійські), які попри істотні відмінності в економічних засадах декларують пріоритет інтеграції на пострадянському просторі – ПР, КПУ, БНВ; прозахідні, які мають на меті інтеграцію України до європейських структур, – БЮТ, НУ, УНБ-КП, "Пора-ПРП" та центристські, які декларують більш помірковані позиції відносно питань мови та інтеграції, визнаючи право російської на особливий (але не офіційний) статус і можливість інтеграції у різних напрямках – СПУ, НБЛ, Віче. До четвертої групи віднесемо решту партій і блоків.

Зазначені нами макрорегіони України дуже істотно відрізняються за структурою електоральних уподобань населення. Так, частка електорату прозахідної орієнтації становить $\frac{3}{4}$ населення регіону, а частка електорату просхідної і центристської орієнтації – близько 7 % кожна. Електорат прозахідної орієнтації складає понад $\frac{1}{2}$ населення, частка електорату просхідної орієнтації зростає майже до 19 %, а центристської – до 16 %. Характерне різке зростання частки електорату просхідної орієнтації до більш як $\frac{2}{3}$ всього населення регіону і падіння електорату прозахідної орієнтації до 15 %, а центристської – до 7 %. У середньому по Україні частки електорату прозахідної і просхідної орієнтації є практично однаковими (близько 40 % кожна). Примітно, що саме такими були й результати двох основних кандидатів у президенти в I турі на виборах 2004 р., коли один із них чітко асоціювався із прозахідним вектором розвитку України, а другий – зі східним. На жаль, частка "миролюбного" – центристського електорату складає всього 10 % і ще стільки ж – невизначений електорат.

Висновки, перспективи. Проведений електорально-географічний аналіз парламентських виборів 2006 р. дозволяє зробити такі висновки:

✓ Україна чітко поділена між симпатиками двох різних ідеологій (просхідної і прозахідної) на майже рівні частини;

✓ електоральні макрорегіони України дуже істотно відрізняються за структурою електоральних уподобань населення;

✓ жодна з провідних політичних партій не має скільки-небудь рівномірного територіального поширення електоральних симпатій населення, різниця між найбільшим і найменшим рівнем симпатії по областях становить для них десятки разів (від 15–20 до 35–50). Рівень територіальної поляризації політичних симпатій населення є загрозливим для територіальної цілісності країни, загрожує регіоналізацією і навіть сепаратизмом;

✓ практично всі політичні партії мають свої "електоральні ніші" – базові регіони, в яких вони є найбільш

популярними і які забезпечують їм основну кількість голосів виборців на парламентських виборах, а кандидатам від цих партій – на президентських;

✓ найбільш принциповими питаннями, які впливають на волевиявлення електорату, є питання політичні, а не соціально-економічні. Так, політичні партії, які мають принципово різні програмні засади стосовно розвитку економіки і соціальної сфери, але подібні щодо мови і зовнішньої політики, мають найвищу і найнижчу популярність в однакових регіонах і, навпаки, партії, які мають подібні засади в царині соціально-економічної політики, але докорінно відрізняються у своїх підходах до розв'язання суто політичних питань, зовсім порізненому сприймаються в однакових регіонах;

✓ від виборів до виборів політичні погляди населення макрорегіонів України змінюються дуже мало, що забезпечує представникам тих чи інших ідеологій в цих регіонах сталий результат. Водночас самі політичні партії чи блоки, які представляють ту чи іншу ідеологію і претендують на певну електоральну нішу, можуть змінюватись: так, партія Регіонів практично витіснила КПУ зі своєї традиційної електоральної ніші, що зумовило падіння рейтингу комуністів між 2002 і 2006 рр. майже у шість разів.

УДК 913 (477.51)/Ф55

На нашу думку, подальший розвиток політичної ситуації в Україні (зокрема й в територіальному аспекті) в існуючих рамках може призвести до незворотних тенденцій щодо поляризації політичних поглядів населення окремих регіонів і повного неприйняття ними політичних поглядів опонентів.

Зважаючи на це органи вищої державної влади (Президент, Верховна Рада і Уряд) та керівники провідних політичних партій мають виходити на такі позиції і такі рішення, які були б певним компромісом і не перебували б у гострій суперечності з політичною позицією більшості населення тих чи інших регіонів. Водночас держава і політичні партії повинні також дбати й про розвиток політичної культури населення, проводити роз'яснювальну роботу, активно використовуючи при цьому державні і політичні ЗМІ, більш активно має стати й регіональна політика, зокрема увага центральних органів влади до регіонів. Приклад політичної партії Віче, яка хоч і не виборола місць у парламенті, але здобула порівняно значну кількість голосів більш-менш рівномірно в усіх регіонах держави, показує, що такі позиції і рішення існують.

Надійшла до редколегії 10.07.06

І. Філоненко, канд. геогр. наук

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕЛИЩА БАТУРИН

Обґрунтовано роль і місце смт Батурина як важливого фрагменту маршруту "Золоте кільце України". Визначено основні напрями рекреаційного використання його архітектурно-історичних пам'яток.

A role and place of Baturyn is grounded, as route important to the fragment the "Gold ring of Ukraine". Certainly basic directions of the recreation use of his architecturally-historical sights.

Чернігівщина впродовж віків була одним із духовних та культурних осередків України. З нею пов'язане ім'я визначного просвітителя Лазаря Барановича, розвиток книгодрукування, духовне відродження України в XVII–XVIII ст. тощо. Вона накопичила значний рекреаційно-ресурсний потенціал, який може забезпечити розвиток усіх рекреаційних підгалузей: лікувальної, оздоровчо-спортивної та пізнавальної. Зокрема, розвитку пізнавальної рекреації сприяє велика кількість прокладених по території області туристських маршрутів, серед яких одним із найбільш перспективних є "Золоте кільце України".

Ідею створення маршруту висунули ще в 1990 р. Ю. Кузнєцов та Ю. Микитенко. На жаль, ця ідея досі не втілена в життя.

Дана стаття є продовженням циклу наших публікацій "Золоте кільце України", якими маємо на меті посилити роль і значення зазначеного маршруту у створенні нового турпродукту, привернути увагу зацікавлених осіб до важливих історичних населених пунктів Чернігівщини, що входять до маршруту, – Ніжина, Новгород-Сіверського, Чернігова, Тростянця, Качанівки, Сокоринців, Батурина, зокрема про останній і піде мова нижче.

Батурин – селище, якому випала доля протягом кількох десятиліть бути центром політичного життя Лівобережної України. Його заснування пояснюється багатьма легендами та міфами, зокрема дехто з дослідників схильється до припущення про заснування міста польським королем Стефаном Баторієм у 1576 р. Більшість дослідників цю версію відхиляє (оскільки територія Чернігівщини в цей час належала Московській державі) і виникнення Батурина пов'язує зі складною релігійною ситуацією, яка склалася в Україні в кінці XVI ст. На той час Батурин був невеликим хутірцем переселенців. Стосовно назви, то походження цього топоніму пов'язують із старовинним словом "батури", що означає "фортеця, укріплення".

Ця назва цілком відповідає тій меті, якій мало служити новоутворене поселення поблизу монастиря на кордоні з Московією. Зберігся опис Батурина 1654 р. Він свідчить про те, що на Чернігівщині з'явився досить міцний опорний пункт прикордоння.

У гербі Батурина домінують три символи: хрест, зірка, півмісяць. Хрест символізує православ'я, захист від ворога; зірка і місяць – вказують шлях до неба, до Бога.

Впродовж свого розвитку Батурин зажив слави бунтівного міста – його жителі з прихильністю зустріли антипольський визвольний рух (1637–38 рр.), очолюваний Я. Острянцем та П. Павлюком. У 1655 р. міщани та козаки активно боролися за запровадження магдебурзького права, магістратського управління. Коли гетьман Іван Брюховецький підняв повстання проти Москви, мешканці Батурина підтримали його і в 1668 р. знищили в місті московську залогоу, за що, зрештою, і поплатились. У 1708 р. Москва помстилася Батурину страшними руйнаціями та нищенням населення.

Особлива цінність Батурина як рекреаційного об'єкта полягає в тому, що селище тривалий час було гетьманською столицею, статус якої особливо підвищується за часів правління гетьмана Івана Мазепи. Гетьманська адміністрація влаштовувала урочисті зустрічі іноземних послів, резидентів, паломників. Іван Степанович завів суворі порядки, які сприяли утвердженню його влади, авторитету та стабільності в Україні. За часів І. Мазепи Батурин швидко перетворився у квітуче місто, столицю духовності та культури, тут було побудовано кілька церков, п'ять з них – на кошти самого гетьмана: Троїцький, Миколаївський, Введенський, Воскресенський, Покровський храми.

Оточення гетьмана було високоосвічене. З 1690 по 1708 р. у Батурині служив писарем, канцеляристом і збирав, колекціонував документи автор найбільшого авторитетного українського літопису Самійло Величко. Знаменитий архітектор і військовий інженер А. Зерни-